

Rotterdam vertoonde twee van de mooiste Chinese films van de laatste jaren, *Still Life* van Jia Zhangke en *I Don't Want to Sleep Alone* van Tsai Ming-Liang. De regisseurs hebben met elkaar gemeen dat ze vertrouwen op de zeggingskracht van zorgvuldig opgebouwde beelden, die nog lang op je netvlies blijven hangen.

Nieuwe paden voor

Tsai en Jia

door Anne Sytske Keijser

(Verslag van het Internationale Filmfestival Rotterdam)

42 | 43

I don't want to sleep alone - foto's: International Film Festival Rotterdam

Still Life - foto: International Film Festival Rotterdam

China Nu 2007 - 1 | Nieuwe paden voor Tsai en Jia

Bij de openingsscène van *Still Life* weet je al dat het met deze film niet meer mis kan gaan: regisseur Jia Zhangke filmt, in wat één prachtige, lange glijbeweging lijkt, een groep migranten op een boot op de Yangtse. De camera toont hun verweerde, gegroefde gezichten en hun gelatenheid. Deze mensen zijn onderweg, maar ze weten nog niet waar ze zullen belanden. Jia filmt een stek van een boom, de blaadjes zijn al slap en half verwelkt. Veel mensen die vanwege de Drie Klovdendam gedwongen zijn te verhuizen, nemen zo'n stek mee, om nog iets van hun voorouderlijk huis bij zich te hebben in hun nieuwe woonplaats. Maar omdat de aarde en het klimaat op die nieuwe locatie vaak te sterk afwijken van wat zo'n boom gewend is, gaat de stek al gauw dood.

Surrealistische beelden

Jia Zhangke ging in september 2005 op uitnodiging van schilder Liu Xiaodong naar Fengjie in het Drie Klovengebied om daar een documentaire over Liu te maken. Liu schilderde daar een metershoog en -lang doek van elf mannen die in de bouw – of liever gezegd, de sloop – werkten. Omdat het stadje Fengjie na de voltooiing van de Drie Klovdendam geheel onder water zal komen te staan, moest het worden afgebroken (anders zouden eventuele gebouwrusten gevaar kunnen opleveren voor de scheepsbouw en het milieu). De slopers kwamen uit de stad zelf, de wijde omgeving en naburige provincies. Tijdens zijn verblijf in Fengjie kreeg Jia Zhangke het idee om naast de documentaire ook een speelfilm te maken. De Engelse titel van zijn film, *Still Life*, verwijst naar het schilderij van Liu Xiaodong: de levens van de hoofdpersonen zijn vastgelegd en worden zo bewaard, terwijl de stad Fengjie inmiddels niet meer bestaat.

In het Chinees heet Jia's speelfilm *Sanxia haoren*, of *De goede mens van de Drie Kloven* – een

verwijzing naar Brechts toneelstuk *De goede mens van Sezuan* (Sezuan = de provincie Sichuan). Brechts toneelstuk werpt de vraag op of een goed mens goed kan blijven in een wereld die in essentie slecht is. *Still Life* draait in feite om precies diezelfde vraag. De twee hoofdpersonen in de film proberen allebei een nieuwe fase in hun leven te beginnen: een man komt naar Fengjie om weer contact te leggen met zijn voormalige vrouw; een vrouw is in de stad om haar man iets te vertellen. Jia benadrukt de troosteloze omgeving van de verdwijnende stad met een paar surrealistische beelden: een gedenkteken voor de mensen die gedwongen zijn te verhuizen, schiet als een raket de lucht in; generaals uit de Chinese geschiedenis die in de buurt van Fengjie hebben gevochten zitten ineens samen aan tafel. Heden en verleden lopen door elkaar, en als bezoeker of inwoner van Fengjie is het maar al te makkelijk om de greep op de werkelijkheid kwijt te raken.

Gastarbeiders en een matras

Jia Zhangke stelt vanuit een kritische sociale betrokkenheid vragen over de manier waarop China zich ontwikkelt en hoe mensen hun eigen levens vorm proberen te geven, los van het collectief. Tsai Ming-Liang probeert daarentegen te doorgronden hoe wij als mensen functioneren. Wat zijn onze belangrijkste behoeften en hoe kunnen we daarin voorzien? In *I Don't Want to Sleep Alone* gaat het om de manier waarop we voor elkaar zorgen. In 1999 woonde Tsai een jaar lang in zijn geboorteland Maleisië. In Taiwan werden zijn films voortdurend aangevalen en nam men het hem kwalijk dat hij als niet-Taiwanees toch overheidssubsidies kreeg, bedoeld voor de ontwikkeling van de Taiwanese film. In 1998 (na *The River*, een sombere, ontoegankelijke film met verwijzingen naar incest) zwol de kritiek dermate aan dat Tsai

besloot Taiwan een tijd te verlaten. Tsai's verblijf in Maleisië viel samen met de economische crisis in Azië. Veel gastarbeiders uit India, Bangladesh, Indonesië en de Filipijnen, die vooral werkzaam waren in de bouw, raakten werkeloos en werden gedwongen terug te keren naar hun land van herkomst. Veel gastarbeiders verdwenen in de illegaliteit. In datzelfde jaar werd vice-premier Anwar aangeklaagd vanwege fraude en een seksschandaal. Vooral dat laatste werd breed uitgemeten in de media: de televisie liet steeds beelden zien van het belastende matras als bewijsstuk in de rechtbank. Gastarbeiders, een matras en een niet afgebouwde wolkenkrabber spelen een belangrijke rol in *I Don't Want to Sleep Alone*.

Een vlinder strijkt neer

Tsai's vaste acteur, Lee Kang-Sheng, speelt een dubbelrol: hij is een comapatiënt die naar huis wordt gehaald door zijn moeder om door haar en een ingehuurd meisje (actrice Chen Shiang-chyi) verzorgd te worden; in zijn tweede rol speelt hij gastarbeider Hsiao-Kang die op straat in elkaar wordt geslagen, waarna een andere gastarbeider Rawang (gespeeld door Norman Atun) zich over hem ontfermt. Tsai Ming-Liang filmt uitgebreid hoe efficiënt en ruw de moeder voor haar zoon zorgt en hoe liefdevol en teder Rawang de gewonde Hsiao-Kang verpleegt. Wanneer Hsiao-Kang weer beter is, ontmoet hij het door Chen gespeelde meisje en wordt hij verliefd op haar. De mooiste scènes spelen zich af in de wolkenkrabber, in feite alleen het casco van een gebouw: op de lagere verdiepingen heeft de regen een donkere poel water gevormd, een bodemloos meer van herinneringen. Tsai filmt (vanuit Rawangs standpunt) hoe Hsiao-Kang bij die poel water zit te vissen en hoe er dan een vlinder op zijn schouder neerstrijkt. Hiermee verwijst Tsai naar de filosoof Zhuangzi: droomt

Hsiao-Kang dat hij een vlinder is, of is hij een vlinder die droomt dat hij Hsiao-Kang is? Droomt de comapatiënt misschien dat hij de gewonde gastarbeider Hsiao-Kang is? Tsai geeft geen antwoord op deze vragen, hij vindt dat er verschillende antwoorden mogelijk zijn. De keuze is aan de kijker.

Expliciete seksscènes

Later dit jaar komt ook Lou Ye's *Summer Palace* in de bioscoop. De film is in China verboden, waarschijnlijk vanwege de zeer expliciete seksscènes (in China worden films nog altijd niet in leeftijdscategorieën ingedeeld, wat betekent dat elke film in principe voor alle leeftijden geschikt moet zijn) en het feit dat de film de studentenbeweging en het neerslaan daarvan in 1989 aan de orde stelt. Omdat de film vorig jaar zonder toestemming van de Chinese autoriteiten in Cannes werd vertoond, kreeg Lou Ye een werkverbod van vijf jaar opgelegd. *Summer Palace* is een film over een zeer specifieke periode in de recente Chinese geschiedenis, maar het is in de eerste plaats een film over een grote, tot mislukken gedoemde liefde. Een meisje uit een afgelegen dorpje in het noordoosten van China gaat in 1988 naar Peking om daar aan een universiteit te studeren. Ze gaat helemaal op in het wilde studentenleven en begint een heftige seksuele relatie met een medestudent. Die relatie is eerst alleen fysiek, maar al gauw wordt ze ook vreselijk verliefd op hem. Het hoogtepunt van hun liefde valt samen met de demonstraties op het plein. Lou Ye volgt zijn hoofdpersonen ook in de jaren na 1989 – de man probeert een nieuw leven op te bouwen in het buitenland (Berlijn), het meisje trekt naar het zuiden van China. Het wordt alleen nooit meer zo intens, zo heftig als het geweest is in dat ene voorjaar, ook niet als de paden van de geliefden elkaar nog eenmaal kruisen. 友